

УДК 377.3:330.113

ПІДГОТОВКА УЧНІВ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СИСТЕМІ ПТО УКРАЇНИ

Дмитро Айстраханов,

кандидат фізико-математичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник лабораторії управління професійно-технічної освіти Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Дана робота є результатом інформаційно-аналітичного огляду різноманітних офіційних джерел з електронних ресурсів (сайти НМЦ, ПТНЗ, бібліотек тощо) з проблеми підготовки учнівської молоді ПТНЗ до підприємницької діяльності. Завдання, які поставлені перед педагогами в цій сфері державою, потребують наполегливої та більш результативної науково-педагогічної діяльності, як теоретичної, так і практичної, для їх успішного втілення в реальне життя учнівської молоді.

Проаналізовано завдання, сучасний стан робіт та теоретичні проблеми підготовки учнів ПТНЗ до підприємницької діяльності.

Ключові слова: економічна освіта, підготовка, діяльність.

У Національній доктрині розвитку освіти наголошено, що система освіти має забезпечувати формування трудової і матеріальної життєтворчої мотивації, активної громадянської та професійної позиції; навчання основних принципів побудови професійної кар'єри і навичок поведінки в сім'ї, колективі й суспільстві, системі соціальних відносин, а особливо – на ринку праці. Перехід до ринкових відносин вимагає вміння практично застосовувати економічні знання, використовувати їх у процесі будь-якого способу організації виробництва – від державного підприємства до приватного бізнесу. Практичні знання з економіки лежать в основі підприємництва, дозволяють самостійно приймати рішення, дають змогу відкрити свою справу. Свідома й активна участь сучасної учнівської молоді в економічному житті та діяльності в майбутньому вимагає вже на рівні навчання послідовного здійснення її економічного виховання у загальній системі виховної роботи, забезпечення формування в неї економічної культури як результату діяльності людей у сфері економічного життя, нагромадження суспільством економічного досвіду й економічних знань.

З огляду на це, Державна національна програма "Освіта", розглядаючи шляхи реформування змісту підготовки, передбачила ознайомлення їх з основами ринкової економіки, різними формами господарської діяльності, формування в них техніко-технологічних і економічних знань, вироблення практичних умінь та навичок, необхідних для залучення їх до продуктивної діяльності та оволодіння конкретною професією. Значні потенційні можливості, в плані економічного виховання учнів ПТНЗ, притаманні практично всім навчальним предметам. Але особлива роль у цьому відношенні відводиться трудовому навчанню і пов'язаній з ним суспільно корисній продуктивній праці, профорієнтації та позакласній виховній роботі трудового спрямування. Дослідженням проблеми економічного виховання молоді опікуються представники різних галузей знань: філософи вивчають гносеологічний аспект економічного виховання; економісти розглядають виховання як істотний фактор формування сучасного економічного мислення особистості; психологи розглядають проблеми економічної психології; педагоги досліджують зміст і методику економічної освіти й виховання учнів. Державна національна програма "Освіта" передба-

час докорінне реформування всіх ступенів освіти, в тому числі – змісту, форм і методів здійснення економічної підготовки учнівської молоді. Економічна підготовка молоді включає в себе економічне виховання й економічну освіту. Економічне виховання – це педагогічна діяльність, спрямована на розвиток економічного мислення через формування економічних знань, умінь і навичок, виховання економічно значущих якостей особистості тощо. Основу економічного виховання особистості учня складає економічна освіта. Економічна освіта учнівської молоді на сучасному етапі має такі основні цілі: 1) ознайомлення з основами економічної теорії і прикладних економічних дисциплін (основами бізнесу, підприємницької діяльності, бухгалтерського обліку, менеджменту, маркетингу тощо); 2) формування в учнів економічного мислення; 3) формування вмій і навичок обґрунтовано вирішувати; 4) проведення професійної орієнтації в галузі економічної, правової, підприємницької діяльності та розвитку підприємницьких здібностей учнів.

Економічне виховання учнів ПТНО передбачає здійснення виховного процесу під час вивчення теоретичних дисциплін, виробничого навчання, виробничої практики та в позаурочній роботі. Вивчення у ПТНО дисциплін економічного циклу (для груп із завершеною повною середньою освітою впроваджено курс "Основи ринкової економіки" в обсязі 30 год., у групах на базі повної середньої освіти – 60 год.), виробниче навчання організовується в єдності з вихованням в учнів рис, властивих сучасним робітникам. Основна мета курсу "Основи ринкової економіки" – формування економічного мислення, що дасть змогу майбутнім робітникам свідомо розв'язувати економічні проблеми, пов'язані з роботою на виробництві. Програма курсу основ ринкової економіки охоплює такі основні розділи: матеріально-фінансову базу виробництва, основи маркетингу, продуктивність праці, витрати виробництва, оплату праці, фінансові ресурси підприємства, ефективність інвестицій, основи менеджменту. В умовах переходу до ринкової економіки, формування нового господарського механізму ведуться пошуки нових форм і методів економічного виховання майбутніх робітників з

урахуванням розвитку товарно-грошових відносин, змін в організації, економіці та технології виробництва. Так, наприклад, навчально-методичний центр профтехосвіти в Луганській області спрямовує свою діяльність на подальшу модернізацію науково-методичного та інформаційного забезпечення закладів профтехосвіти в регіоні, організаційно-методичний супровід впровадження інноваційних проєктів, сучасних освітніх та виробничих технологій у навчально-виробничий процес закладів профтехосвіти, зокрема, впровадження основ підприємницької діяльності в навчальні програми та введення до робочих навчальних планів предмета "Ділова активність", який вільно обирається учнями (у 90% ПТНО області).

Розвиток ринкових відносин в Україні зумовлює підвищення вимог до професійної підготовки робітничих кадрів. Разом з тим, у соціально-економічній сфері держави складається парадоксальна ситуація, що характеризується, з одного боку, гострим дефіцитом робітничих кадрів, а з іншого – зростаючим безробіттям серед працівників робітничих професій.

Однією з головних причин означеної проблеми варто вважати невідповідність випускників професійно-технічних навчальних закладів до працевлаштування в ринкових умовах, що визначається, зокрема, недостатнім рівнем розвитку їх здатності до підприємництва як однієї з важливих особистісних якостей сучасного професіонала, а її розвиток вимагає відповідного психолого-педагогічного забезпечення процесу професійної підготовки учнів ПТНО.

Теоретико-методологічні підходи та концептуальні ідеї щодо розвитку здатності до підприємництва у випускників ПТНО висвітлено в працях: І.Д. Беха, Д.О. Закатнова, І.А. Зязюна, О.М. Ігнатюк, Н.І. Литвинової, Н.Г. Ничкало, Л.Е. Орбан-Лембрик, П.С. Перепелиці, Н.А. Побірченко, В.В. Рибалки, Б.О. Федоришина, С.В. Чистякової та ін.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що більшість дослідників, які здійснювали експериментальне вивчення структури здатності учнівської молоді до підприємництва, пропонували вирішення проблеми її розвитку на основі вдосконалення дидактичних прин-

ципів трудової та професійної підготовки молоді на всіх етапах навчання. Серед головних професійно-діяльнісних властивостей особистості, необхідних для орієнтації в різноманітних ситуаціях ринкових відносин, визначено активність, ініціативність, відповідальність, самостійність, творчість, дисциплінованість тощо. Актуальною також вважається потреба розвитку у випускників професійно-технічних навчальних закладів здатності оволодівати новими технологіями, способами пошуку та користування інформацією про ринок праці тощо. Серед провідних індивідуальних властивостей, притаманних майбутньому підприємцю, М.П. Лукашевич, О.В. Киричук, Н.А. Побірченко, Ю.М. Швалб визначають самостійність мислення, самоорганізованість, впевненість, компромісність, вільне спілкування, емоційно-вольову саморегуляцію.

У вивченні психологічних основ розвитку здатності до підприємництва чільне місце

посідають дослідження стратегій творчої діяльності у працях В.О. Моляки, П.С. Перепелиці, Н.А. Побірченко; розробка принципів особистісно орієнтованої професійної підготовки – у роботах О.І. Кульчицької, С.Д. Максименка, І.П. Манохи, В.Ф. Моргуна, О.М. Отич, В.В. Рибалки, О.Є. Самойлова, С.О. Сисоєвої, Л.О. Хомич та ін.

Незважаючи на вагомий теоретичний та методологічний напрацювання з даної проблеми, існує низка невирішених питань, пов'язаних із психологічними чинниками працевлаштування випускників професійно-технічних навчальних закладів. Зокрема, недостатньо дослідженими в цьому плані є психологічні засади розвитку здатності до підприємництва. Не визначено також структуру здатності до підприємництва у випускників, що набули певного навчального професійного досвіду, але не визначилися у власних можливостях щодо виконання вимог професійної та трудової діяльності.

Література

1. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: www.nbuv.gov.ua. – Режим доступу до сайту www.nbuv.gov.ua.

2. Національна парламентська бібліотека України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національної парламентської бібліотеки України:

www.nplu.org. – Режим доступу до сайту: www.nplu.org.

3. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського: www.library.edu-ua.net. – Режим доступу до сайту: www.library.edu-ua.net.

Дмитрий Айстраханов

Подготовка учеников к предпринимательской деятельности в системе ПТО Украины

Данная работа является результатом информационно-аналитического обзора различных официальных источников по электронным ресурсам (сайты НМЦ, ПТУ, библиотек и т. д.) по проблеме подготовки учащейся молодежи ПТУ к предпринимательской деятельности. Задачи, поставленные государством перед педагогами этой сферы, требуют упорной и более результативной научно-педагогической деятельности, как теоретической, так и практической, для их успешного воплощения в реальную жизнь учащейся молодежи.

Проанализированы задачи, современное состояние работ и теоретические проблемы подготовки учащихся ПТУ к предпринимательской деятельности.

Ключевые слова: *экономическое образование, подготовка, деятельность.*

Dmytro Aistrakhanov

Training of students for entrepreneurial activity in a system of Ukraine's VET

The work under study is a result of information-analytical review of different official sources concerning electronic resources (sites of information centers, vocational schools, libraries etc) on problems of vocational schools students training for entrepreneurial activity. Tasks that are set before teachers by the state require persistent and more effective both theoretical and practical scientific-pedagogical activity for their successful implementation in a real life of studying youth. The author analyzes tasks, modern state of works and theoretical problems of vocational schools students training for entrepreneurial activity.

Key words: *economics education, training, activity.*